

BEDNARSKI FELIKS WOJCIECH – filozof, etyk, teolog moralista, ur. 29 X 1911 w Przedzrymach Małych (powiat Żółkiew, woj. lwowskie), zm. 1 II 2006 w Krakowie.

W 1927, po ukończeniu piątej klasy gimnazjum wstąpił do zakonu dominikanów w Krakowie. Świecenia kapłańskie przyjął we Lwowie w 1936. Tytuł magistra teologii uzyskał w 1937 na Wydziale Teologii Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (na podstawie pracy *Jednorodny rozwój dogmatów a wnioski teologiczne*, napisanej pod kierunkiem J. Woronieckiego). W 1937 wyjechał do Rzymu, aby na Angelicum studiować teologię moralną. W 1939 uzyskał tytuł doktora na podstawie pracy *Doctrina S. Thomae Aquinatis de propassionibus Christi*. W czasie wojny przebywał w Tarnopolu, we Lwowie (pozostał tam do 1941, podejmując w tym czasie studia na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Iwana Franki, gdzie uczęszczał na wykłady prowadzone przez prof.: M. Kreutza, L. Chwistka, K. Ajdukiewicza), następnie w Żółkwi i od września 1943 w Krakowie, gdzie został powołany przez J. Woronieckiego na wykładowcę Instytutu Filozoficzno-Teologicznego dominikanów; współpracował z S. Swieżawskim, prowadząc kursy tomistyczne w ramach tajnych kompletów. Od października 1949 podjął pracę na Wydziale Filozofii KUL. W latach 1950–1954 był tam pierwszym po wojnie kierownikiem Katedry Etyki. Przewód habilitacyjny ukończył w 1954; rozprawa habilitacyjna *Metoda etyki wychowawczej w świetle epistemologicznych zasad św. Tomasza z Akwinu* została wydana pt. *Przedmiot etyki w świetle zasad św. Tomasza z Akwinu*.

Od października 1956 rozpoczął wykłady teologii moralnej na Angelicum; pracował tam do 1987. W 1959 otrzymał najwyższy tytuł naukowy w zakonie – mistrza św. teologii. W okresie pobytu w Rzymie prowadził różnorodną działalność, m.in. był rzeczoznawcą Soboru Watykańskiego II i zaprzysiężonym doradcą Komisji do spraw Seminariów, Studiów i Wychowania Chrześcijańskiego, współpracował przy redagowaniu *Dekretu o formacji kapłańskiej Optatam totius* i *Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim Gravissimum educationis* (oba wyd. m.in. w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Pz 2001, 288–301, 314–324). W 1971, z inspiracji abpa J. Gawliny, założył Tow. Przyjaciół Teologii i Filozofii Chrześcijańskiej; kierował nim do 1975. Towarzystwo wydawało

własny „Biuletyn”, dołączany do „Duszpasterza Polskiego Zagranicą”, w którym prezentowano dorobek pol. filozofów i teologów pracujących w kraju i na emigracji.

W 1993 powrócił do Polski. W 1994 Wydział Filozofii Chrześcijańskiej ATK w Warszawie nadał mu tytuł doktora h.c.

Napisał ponad 370 prac; najważniejsze z nich: *Przedmiot etyki w świetle zasad św. Tomasza z Akwinu* (Lb 1956); *Miłość narzeczeńska i małżeńska w świetle filozofii św. Tomasza z Akwinu* (Lo 1958); *Sport i wychowanie fizyczne w świetle etyki św. Tomasza z Akwinu* (Lo 1962); *La deduzione delle norme morali generali dalla legge naturale* (R 1969); *L'expérience dans l'éthique eudémoniste. La nécessité des prémisses empiriques en morale* (R 1979); *Wychowanie młodzieży dorastającej* (R 1976); *La cultura. Riflessione teologica* (Tn 1981); *L'educazione dell'affettività alla luce della psicologia di S. Tommaso d'Aquino* (Mi 1986); *Wychowanie ludzkich popędów i woli* (Kr 2002).

Ważne miejsce w twórczości naukowej B. zajmowała działalność translatorska. Przełożył i opatrzył komentarzem pokaźną część *Sumy teologicznej* św. Tomasza z Akwinu (I–II, q. 1–89, II–II, q. 1–22, 57–122, suppl. 1–28, 41–68) – wyd. jako t. VII, IX–X, XII, XVIII–XX, XXX, XXXII całościowego wydania *Sumy teologicznej* (I–XXXIV, Lo 1962–1986) w języku pol. Zwieńczeniem jego działalności translatorskiej jest praca *Skrót zarysu teologii (Sumy teologicznej) św. Tomasza z Akwinu* (Kr 1997, 2000²), w której przedstawił syntezę *Sumy teologicznej*, wyrażoną tekstami Tomaszowymi.

Podjęcie pracy naukowo-dydaktycznej na Papieskim Uniwersytecie Świętego Tomasza z Akwinu w Rzymie (Angelicum) wyznacza 2 etapy w twórczości naukowej B.. W pierwszym – pol. okresie twórczości głównym przedmiotem dociekań uczynił problematykę podstaw etyki, w drugim rozwijał te badania. Jednak najważniejszym polem pracy naukowo-dydaktycznej stała się problematyka pedagogiczna, co było konsekwencją wzmożonego zainteresowania pedagogiką tomistyczną w katolickich ośrodkach naukowych w Europie Zach., zapoczątkowanego badaniami D. J. Merciera.

PODSTAWY ETYKI. Geneza zainteresowań naukowych B. wiązała się z historycznymi uwarunkowaniami tomistycznej myśli etycznej, a także ze specyfiką pol. myśli etycznej w drugiej poł. XIX i pierwszej poł. XX w., której

profil wyznaczyły poglądy autorów określanych mianem pozytywistów warszawskich, a także reprezentantów szkoły lwowsko-warszawskiej, którzy atakowali tradycyjną etykę (zbudowaną na myśli Tomasza z Akwinu), podważając jej naukowość przez stawianie zarzutu o brak przedmiotu i adekwatnej wobec niego metody badań. Rozbieżność stanowisk stała się dla B. podstawą do sporządzenia typologii, która odzwierciedla epistemologiczno-metodologiczne zróżnicowanie wiedzy o moralności, a jednocześnie jest pomocą w podjęciu merytorycznej dyskusji na temat naukowego charakteru etyki. Uwzględniając przedmiot, cel przedmiotowy, formalną rację oraz metodę, wskazał 3 typy etyk: etyki religijno-teologiczne, etyki filozoficzne oraz etyki empiryczne, zaś w każdym z wymienionych typów wyróżnił część historyczną oraz systematyczną. Etykę filozoficzną definiował jako metodycznie uporządkowany zespół twierdzeń o moralności postępowania ludzkiego, uzasadnionych na podstawie najogólniejszych zasad działania, wysnutych z analizy rzeczywistości.

Przemiany, które dokonały się w teorii nauki pod koniec XIX i w pierwszej poł. XX w. skłoniły B. do podjęcia badań nad przedmiotem i metodami etyki tomistycznej, ukierunkowanych na pogłębienie jej samoświadomości metodologicznej. Uważał, że położenie akcentu na świadomość metodologiczną etyki wydobytej z tekstów Akwinaty uchroni ją przed zarzutem o przestarzałość, a także umożliwi jej rozwój. Posługując się kryteriami wskazanymi przez arystotelesowską koncepcję nauki, tj. podmiotem, przedmiotem materialnym, przedmiotem formalnym (celem przedmiotowym, formalną racją, metodą), przedstawił ujęcie etyki tomistycznej.

Biorąc pod uwagę cel przedmiotowy, podjął dociekania na temat praktycznego charakteru etyki. Ujmując etykę jako naukę zasadniczo praktyczną, czyli teoretyczno-praktyczną, B. nawiązał do ujęcia E. T. Toccafondiego, że w etyce należy wyróżnić dwie części: teoretyczną oraz praktyczną. Część teoretyczna opracowuje ogólne zasady moralności, natomiast część praktyczna aplikuje ogólne zasady do postępowania.

Przez podmiot etyki rozumiał moralność czynów ludzkich, czyli takich, które są właściwe człowiekowi jako człowiekowi. Przywołując poglądy wybranych autorów z XIX w. (M. Stirnera, F. A. Langego, H. Vaihingera, E.

Renana), kwestionujących realne istnienie moralności, ukazał – na podstawie teorii bytu Akwinaty – jej relacyjny status bytowy. Zajmując się zagadnieniem istnienia moralności, wykazywał, że etyka teoretyczno-praktyczna spełnia kryterium naukowości, jakim jest pewność, ponieważ osiąga się w niej pewność przedmiotową, nie jest to jednak pewność bezwarunkowa i bezwzględna.

B. uważał, że przedmiot materialny etyki stanowią oceny i normy. Odrzucał pogląd autorów nawiązujących do dorobku Koła Wiedeńskiego, opowiadając się za tym, że oceny i zdania normatywne, z których zbudowana jest etyka, mają wartość logiczną. Poszukując odpowiedzi na pytanie: „przez co czyn staje się moralnie dobry?”, wskazywał na teleologiczne kryterium moralności, wyrażając pogląd, że „w etyce tomistycznej normy moralne mają swą podstawę w ocenach, wyrażających zgodność, względnie niezgodność danej czynności z wymaganiami rozumu właściwie ustosunkowanego do prawdziwego celu ostatecznego życia ludzkiego” (*Zasada konstytutywna wartości moralnej w etyce św. Tomasza z Akwinu*, SPCh 25 (1989) z. 1, 76).

Formalną racją przedmiotu etyki są, zdaniem B., najogólniejsze zasady działania wysnute z analizy ludzkiej natury i jej wrodzonych inklinacji. Wskazywał, że takie warunki spełnia zdanie: „dobro należy czynić, zła należy unikać”. W ujęciu B., inklinacje naturalne pełnią rolę normatywnej podstawy naczelnej zasady etyki, a rozumność bytu ludzkiego stanowi kryterium adekwatności poszczególnych inklinacji wobec ostatecznego celu.

W ujęciu B., etykę należy uprawiać za pomocą metody dedukcyjnej. Jej punktem wyjścia jest naczelna zasada etyki oraz teleologiczne ukierunkowanie ludzkiego postępowania. Z nich, za pomocą wnioskowania, opierając się na przesłankach pochodzących z doktryny Tomasza z Akwinu bądź z nauk empirycznych (m.in. psychologii, socjologii, biologii), wyprowadza się normy postępowania. W związku z koncepcją metody etyki pozostaje także głoszony przez B. postulat aksjomatyzacji etyki. Sformułowanie takiego projektu badań naukowych korespondowało z dorobkiem filozofów i matematyków związanych ze szkołą lwowsko-warszawską, jednak przez filozofów tomistycznych było ostro krytykowane. Postulat ten wiązał się z ukształtowanym w XIX w. poglądem, że jedynie wartościowe jest poznanie logiczno-matematyczne oraz z głoszoną przez neopozytywizm koniecznością

intersubiektywnej sprawdzalności wiedzy. W ujęciu B., aksjomatyzacja dotyczy etyki wychowawczej, a ściśle rzecz biorąc (będącej jej częścią) – nauki o prawie naturalnym, którego normy wyprowadza się, wykorzystując do tego logikę dwuwartościową.

ETYKA JAKO PEDAGOGIKA. Podobnie jak wielu autorów tomistycznych, B. podjął próbę sformułowania pedagogiki na bazie filozofii Tomasza z Akwinu. Wyrażał pogląd, że zgodnie z myślą Akwinaty, tomiści zwykle utożsamiają pedagogikę z etyką. B. przedstawił antropologiczne ujęcie pedagogiki tomistycznej, które było syntezą filozofii wychowania, teorii rozwoju człowieka, opisowej antropologii oraz fenomenologii rozwojowej, a także hodegetyki i dydaktyki.

Nawiązując do J. Woronieckiego, B. charakteryzował wychowanie, wskazując na 4 przyczyny: materialną (jest nią wychowanek), sprawcą (wychowawca), celową (doskonałość ludzkiej osobowości); przyczyną formalną jest prowadzenie człowieka wzwyż, czyli usprawnianie go w dobrem.

Skupiając się na części szczegółowej etyki wychowawczej, najwięcej uwagi poświęcił przyczynie celowej wychowania. Wyrażając pogląd, że obejmuje ono całego wychowanek, i nawiązując do antropologii Akwinaty, przedstawił część szczegółową etyki normatywnej, która obejmuje wychowanie rozumu, wychowanie woli, wychowanie popędu zasadniczego oraz właściwych mu uczuć, popędu do walki oraz właściwych mu uczuć, a także wychowanie fizyczne.

Przedstawione przez niego wyniki badań poświęcone pedagogicznemu ujęciu części szczegółowej etyki, pomimo że prezentowane w sposób popularyzatorski, wpisały się w rozwój chrześcijańskiej pedagogiki.

S. Kunowski, *Tomistyczne studia w dziedzinie pedagogiki*, w: *Pastori et magistro*, Lb 1966, 479, 487; E. Podrez, *Etyka ujęta celowościowo. O filozofii moralnej o. Feliksa B.*, *Życie Katolickie* 7 (1988) z. 4, 79–86; C. K. Wichrowicz, *O. Feliks Wojciech B. OP*, *Studia Theologica Varsaviensia* 32 (1994) z. 1, 169–192; T. Biesaga, *Spór o normę moralności*, Kr 1998, 194–199, 254–257; A. Andrzejuk, *Prawda o dobru. Problem filozoficznych podstaw etyki tomistycznej*, Wwa 2000, 124–131; K. Malinowski, *Poglądy etyczne Feliksa Wojciecha B.*, Lb 2007.

Krzysztof Malinowski